

# Društvenost, roditeljstvo i prilagodba adolescenata na sjevernojadranskim otocima

**Petar Bezinović i Antun Petak**  
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

**SAŽETAK** Ovaj je rad prvi pokušaj istraživanja otočnosti u Hrvatskoj kao determinante kvalitete roditeljstva. Relevantan je iz dva razloga. Prvo, psihologijska istraživanja nedvojbeno upućuju na izniman značaj roditeljstva za psihički i socijalni razvoj djeteta: neprihvatanje djeteta i izostanak topline i podrške izazivaju emocionalne probleme i otežavaju psihičku prilagodbu u djetinjstvu i kasnije. Drugo, osim o drugim čimbenicima roditeljski odnos spram djece ovisi i o naročitom tipu otočne socijalne solidarnosti i kontrole, tradicijske kulture i sustava vrijednota.

Cilj je bio ispitati postoje li na sjevernojadranskim otocima, u gradu Rijeci i Gorskom kotaru posebnosti u stilu roditeljstva, i ako postoje koji su njihovi efekti na kvalitetu odnosa između roditelja i adolescenata, te utvrditi postoji li povezanost između kvalitete roditeljstva i psihičke prilagodbe adolescenata. Podaci su prikupljeni 1998. upitnikom na proporcionalnom uzorku učenika svih srednjih škola Primorsko-goranske županije iz kojega su za ovaj rad obrađeni podaci 312 srednjoškolaca na otocima Krku, Rabu, Lošinj i Cresu, 1.676 učenika u gradu Rijeci, te 154 u Gorskom kotaru. Kakvoća roditeljstva mjerena je ljestvicama procjene roditeljskog odnosa, te poticanja autonomije kćeri i sinova, a psihička prilagodba adolescenata pomoću ljestvica zadovoljstva životom, egzistencijalne praznine, manifestne agresivnosti, te autonomije. Za prvi i drugi problem provedena je dvosmjerna analiza varijance, a za treći problem kanonička korelacijska analiza. Rezultati upućuju na zaključak da na otocima roditelji pružaju najmanje emocionalne topline, podrške i autonomije, pri čem je tretman kćeri najlošiji (majke značajno više autonomije pružaju sinovima), te da adolescenti na otocima, a posebice djevojke, imaju više problema psihičke prilagodbe od svojih vršnjaka u drugim, regionalno bliskim, krajevima. Njihovo je zadovoljstvo životom niže i izrazito češće doživljavaju stanja egzistencijalne praznine uz što se vezuju i suicidalne pomisli. Prosječna razina manifestne agresivnosti mladih otočana i njihovih vršnjaka u drugim krajevima se ne razlikuje, ali je indikativna povišena razina agresivnosti djevojaka na otocima. Niža je i razina autonomnog ponašanja, te prilagodljivosti mladih otočana. Autori zaključuju: (a) mladi otočani, a osobito djevojke tvore specifičnu rizičnu skupinu u populaciji mladih Primorsko-goranske regije; (b) razlike između mladih otočana i drugih dviju skupina adolescenata determinirane su i kvalitetom roditeljstva, a upućuju na svojevrsni destruirani tradicionalni (patrijarhalni) roditeljski stil na otocima.

*Ključne riječi:* otočnost, adolescenti, kvaliteta roditeljstva, psihička prilagodba adolescenata.

*Primljeno:* 26. siječnja 2001.

*Pribvačeno:* 27. ožujka 2001.

Copyright © 2001 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Institute for Social Research of Zagreb.  
Sva prava pridržana – All rights reserved.

## 1. Uvod

Kvaliteta roditeljstva i njezini efekti na psihički i socijalni razvoj djeteta česti su predmet psihologijskih razmatranja i istraživanja. Ključnu važnost iskustava s vlastitim roditeljima naglašavaju najutjecajnije teorije ličnosti, od Freudove psihoanalize, preko neoanalitičkih pristupa Alfreda Adlera, Karen Horney, Erika Ericsona, do suvremenijih humanističkih teoretičara poput Carla R. Rogersa ili Abrahama Maslowa. Njihove su postavke u različitim verzijama testirane ti- sućama istraživanja, a posebice u sklopu teorije privrženosti (Bowlby, 1969.). Rezultati su gotovo jednoznačni: ne dobiju (dožive) li djeca roditeljsko prih- vaćanje, toplinu i podršku u njih će to često izazvati emocionalne probleme i otežati im psihičku prilagodbu. Kvalitetna je roditeljska podrška bitna i za pril- agodbu u odrasloj dobi.

Kako će se roditelji odnositi prema djeci ovisi o brojnim čimbenicima, a značajni su: osobna obilježja roditelja, njihov temperament, kvaliteta braka i uzajamnih odnosa kao majke i oca, osobine samog djeteta, materijalne okolnosti u kojima obitelj živi, zaposlenost roditelja, njihova preokupiranost poslom, sobom, osob- nim problemima i poteškoćama.

Roditeljska se uloga oblikuje i pod utjecajem (sub)kulture. Socijalno okruženje u kojem se budući roditelj odgaja i raste, a posebice iskustva s vlastitim roditeljima u velikoj mjeri određuju njegovu kasniju roditeljsku ulogu. Modeli vlastitih rodi- telja spontano se tijekom osobnog razvoja internaliziraju, i na taj način prenose na odnose s vlastitom djecom. Odgojne se metode tako prenose s generacije na ličitih kultura. Poglavitno jer normativni sustav kulture eksplicitno i/li implicitno »propisuje« model (stil) i način prakticiranja roditeljstva.

Cilj istraživanja čije rezultate u ovom radu iznosimo upravo je bio ispitati postoje li, i ako postoje, koji su efekti kulturnih razlika u stilovima roditeljstva u, po tradi- ciji i po običajima, ponešto različitim sredinama unutar iste regije, Primorsko-go- ranske županije.

U ovom smo radu nastojali:

- (1) provjeriti postoje li neke specifičnosti u kvaliteti odnosa roditelja prema kćeri- ma i sinovima adolescentima na sjevernojadranskim otocima (Rab, Lošinj, Cres, Krk) spram kvalitete roditeljskog odnosa u gradu Rijeci i u Gorskom ko- taru;
- (2) ustanoviti postoje li razlike u razini psihičke prilagodbe adolescenata iz tih sredina;
- (3) utvrditi postoji li povezanost između kvalitete roditeljskih tretmana djece i faktora psihičke prilagodbe adolescenata u različitim socijalnim okruženjima (ispitanim uzorcima).

Pretpostavke od kojih polazimo jesu:

- (a) Unatoč bitnim zajedničkim značajkama uzrokovanim pripadnošću istoj regiji i dominantnoj kulturi stil roditeljstva i uloga roditelja u socijalizaciji djece na sjevernojadranskim otocima, u gradu Rijeci i u Gorskom kotaru imaju toliko izražene posebnosti da se može govoriti o različitim stilovima – otočnom tradicionalnom (destruiranom patrijarhalnom), riječkom urbanom (moderno-paurbanom), te goranskom predmoderno-modernom.
- (b) Tim je stilovima svojstveno osobito obnašanje roditeljske uloge oca i majke koje izražava različitu kvalitetu roditeljskog odnosa i različit odnos prema djeци ženskog i muškog spola.
- (c) Rečene razlike u stilu roditeljstva i kvaliteti roditeljskih odnosa utječu na psihički i socijalni razvoj djece što se ogleda i u različitoj sposobnosti prilagodbe adolescenata s otoka, iz Rijeke i Gorskog kotara.

I predmet i problemi istraživanja novi su u Hrvatskoj, jer dosad nije provedeno sociologijsko, socioantropologijsko i sociopsihologijsko istraživanje otočnosti, niti dimenzija tog varijeteta društvenosti kao determinanti odnosa roditelja prema djeци, a nije istražen ni model roditeljstva svojstven »malim (tradicionalnim) otočnim društvima«.

Do prije pedesetak godina na hrvatskim su otocima postojale tradicionalne ruralne zajednice ili tzv. »mala otočna društva«, ali je na njima *inzularnost (insularity)* oduvijek na poseban način determinirala *otočnost (islandity)*, manifestni varijetet društvenosti otočana.<sup>1</sup>

Inzularnost i otočnost imaju više značajki, koje su izravna posljedica trajnih ili povremenih ekstremnih životnih uvjeta i prostorne udaljenosti ili prometne izoliranosti zbog čega je bitno osiromašena komunikacija i razmjena s drugim sličnim zajednicama i globalnim društvom. Inzularnost označuje izolaciju otočana od ostalih dijelova univerzuma, jer je otok u principu istodobno ograničeno područje

<sup>1</sup> Iako su otok, fjord, oaza i izolirana visoravan dobre ilustracije esencijalne povezanosti između ponašanja ljudi (društvenosti) i okoliša, pa Abraham Moles ističe da geografski oblici u kojima pojedinac živi nužno podrazumijevaju posebnu sliku svijeta, proučavanja takvih oblika teritorijaliziranog ponašanja još su u povojima i o epistemologijskom je okviru teško postići suglasnost. Primjerice, otok, zatvoren u sebe prirodnom obalom, od početaka je autonomna ekonomija utemeljena na vlastitim proizvodima. Udaljenost od drugih otoka ili kontinenta determinira mogućnosti slobodne razmjene dobara i alata ili borbi protiv konkurenata. Dakle, zbog nužde, ljudima na otoku ponajprije zapovijedaju pripadnost domaćinstvu, institucije i propisi. Lokalni uvjeti tvore stigmatu male otočne zajednice i svi odnosi na većoj udaljenosti ograničenoga su značaja (Moles, 1982.). Takav tip zajednica često proizvodi vrlo jake osjećaje grupne identifikacije u dijelu svojih članova, s jakim socijalnim i emocionalnim prihvatanjem vrijednosti, običaja i discipline (Malmberg, 1992.: 21), za koje neki autori – izaberu li kulturni i socijalni minimum interakcije – koriste čak pojam »prostorno-povezana netolerancija« (Eibl-Eibesfeldt, 1979.).

i apsolut, koje funkcionira unutar posebnog prostorno-vremenskog okvira.<sup>2</sup> Zbog zatvorenosti u sebe otok je od početaka autonomna ekonomija utemeljena na vlastitim proizvodima, a u društvenom smislu otok je spacijalni sistem u kojem operira društveni sustav. Pod otočnošću u užem smislu, razumijeva se poseban varijetet socijalne distance, izolacije, kontrole i kontakata (komunikacija) između pojedinaca i između različitih grupa, dok su značajke otočnosti u širem smislu (od kojih su neke kompenzatorne naravi): višestrukost socijalnih uloga pojedinca, posebna upućenost i otvorenost spram drugih sličnih zajednica, naročiti tip otočne socijalne solidarnosti i kontrole, te osebnost tradicijske kulture, svjetonazora i sustava vrijednota. Taj se način života na malim hrvatskim otocima mijenjao (već i etapnim priljevom svježe krvi s kopna nakon svake veće socijalne ili prirodne katastrofe), a najdalekosežnija transformacija zbila se zadnjih pedesetak godina pod utjecajem gotovo tektonskih ekonomskih, društvenih i kulturnih promjena izazvanih industrijalizacijom i razvojem masovnog turizma. Primjerice, nakon uzmaca ustanova tradicijskog društva, narušene i razorene seoske otočne zajednice izgubile su reproduktivnu sposobnost, a s razaranjem gospodarskog i socijalnog supstrata tradicijske kulture iščezli su mehanizmi tradicijske socijalne solidarnosti te nastale svojevrsne simbioze elemenata razorene patrijarhalnosti i elemenata socijalnosti i kulture modernog industrijskog građanskog društva.

Istraživanje kvalitete roditeljskih odnosa prema djeci i njihovog utjecaja na psihiku prilagodbu adolescenata primjeren je problem za testiranje navedenih pretpostavki, jer stil roditeljstva i obnašanja roditeljske uloge čini tzv. rigidan dio normativnog sustava otočne (sub)kulture na koji je proces komunikacije s kopnom i globalnim društvom razmjerno manje utjecao, jer imaju obilježja latencije i sastavni su dio načina života te lokalnog kulturnog identiteta otočana. Posebice, jer otočnost čini sadržaj i model socijalizacije.

## 2. Metoda istraživanja

### 2.1. Uzorak (ispitanici)

Podaci za ovaj rad prikupljeni su ispitivanjem provedenim tijekom svibnja 1998. godine na uzorku učenika svih srednjih škola u Primorsko-goranskoj županiji koji je obuhvatio 3.082 srednjoškolca. Broj ispitanika iz svake škole proporcionalan je udjelu broja učenika škole u populaciji srednjoškolaca Županije te školske godine, a vodilo se računa da broj ispitanika od prvog do četvrtog razreda bude proporcionalan broju učenika po razrednim odjeljenjima. Uzorak srednjoškolaca je, prema tome, reprezentativan s obzirom na vrstu škole i s obzirom na razrednu zastupljenost, a time i na dob.

<sup>2</sup> Otoki se u geografskom i ekonomskom smislu razlikuju po stupnju izoliranosti (ovisno o izolaciji odnosno udaljenosti do idućeg otoka ili najbližeg kontinentalnog kopna), a u ekonomskom smislu po ekonomskoj (gospodarskoj) ranjivosti (zavisno o vlastitim resursima i prednostima).

Za potrebe ovoga rada iz čitavog su uzorka preuzeti i obrađeni samo rezultati 312 učenika (od kojih 172 djevojke i 140 mladića) srednjih škola na otocima (Krku, Rabu, Lošinju i Cresu), zatim 1.676 učenika iz svih srednjih škola u gradu Rijeci (869 djevojaka i 807 mladića), te 154 srednjoškola (71 djevojka i 83 mladića) u Gorskom kotaru (Delnice i Moravice), što ukupno čini 2.142 ispitanika, i to 1.124 djevojke i 1.018 mladića. Riječju, ovom separatnom obradom obuhvaćeno je 69,5 posto ukupnog broja ispitanih srednjoškolaca.

## 2.2. Instrumenti

Podaci su prikupljeni opširnijim upitnikom kojim su ispitani različiti oblici rizičnih ponašanja srednjoškolaca. Za potrebe ovog istraživanja od sveukupno prikupljenog fonda podataka analizirani su rezultati dobiveni u ljestvicama procjene roditeljskoga negativnog i roditeljskoga pozitivnog odnosa (podrške, topline i neautoritarne kontrole) prema djeci, te poticanja njihove autonomije. Mjeru psihičke prilagodbe srednjoškolaca čine njihovi rezultati u ljestvicama procjene zadovoljstva životom, egzistencijalne praznine, manifestne agresivnosti, te autonomije (prilagodljivosti). Tvrdnje koje čine pojedine ljestvice s koeficijentima pouzdanosti (Cronbach  $\alpha$ ) prikazane su u prilogima A i B.

Ispitanici su u ljestvicama procjene odnosa s roditeljima imali iskazati koliko se pojedine predložene tvrdnje o roditeljskom ponašanju odnose na njihove majke, odnosno na njihove očeve. Koliko se pojedina tvrdnja odnosi na ponašanje njihove majke, odnosno oca, ispitanici su procjenjivali na ljestvici od pet stupnjeva: 1 = uopće se ne odnosi na njega/nju, 2 = uglavnom se ne odnosi na njega/nju, 3 = niti se odnosi, niti se ne odnosi na njega/nju, 4 = uglavnom se odnosi na njega/nju, i 5 = u potpunosti se odnosi na njega/nju.

Ljestvice odnosa s majkom i ocem posve su podudarne, što omogućuje usporedbu eventualnih razlika između percepcija odnosa s ocem i majkom. U samom postupku ispitivanja ispitanici su nezavisno procjenjivali koliko se pojedine tvrdnje odnose na majku, a koliko na oca.

U ispitivanju psihičke prilagodbe od ispitanika se tražilo da u ljestvicama iskažu (ocijene) u kojoj se mjeri pojedine tvrdnje iz predloženog skupa tvrdnji koje pokrivaju aspekte psihičke prilagodbe odnose na njih osobno. Ljestvica je imala slijedećih pet stupnjeva: 1 = uopće se ne odnosi na mene (nikada), 2 = rijetko se odnosi na mene, 3 = ponekad se odnosi na mene, 4 = često se odnosi na mene, i 5 = gotovo uvijek se odnosi na mene.

## 2.3. Postupak ispitivanja

Podaci su prikupljeni u školama prema preciznom planu i dogovoru s ravnateljima škola. Upitnik je primijenjen grupno. Ispitivanje je bilo anonimno. Ispitivači

su bili dobro pripremljeni studenti i absolventi psihologije. Pretpostavljalo se da će generacijska sličnost između ispitivača i ispitanika pogodovati stvaranju motivirajuće komunikacije koja će pridonijeti da prikupljeni podaci budu valjaniji i pouzdaniji.

### 3. Rezultati i rasprava

Kako bi se odgovorilo na prvi problem istraživanja, tj. postoji li razlika u kvaliteti odnosa s majkom i ocem između djece muškoga i ženskog spola te iz triju posebnih sociokulturnih sredina, provedeno je šest dvosmjernih analiza varijance, po tri za majku i za oca. »Zavisnim« varijablama tretirani su negativan i pozitivan odnos roditelja prema djeci, te poticanje autonomije sinova i kćeri.

Nastojeći odgovoriti na drugi problem istraživanja, odnosno postoje li razlike u psihičkoj prilagodbi adolescenata ženskog i muškog spola te iz triju sredina, provedene su četiri dvosmjerne analize varijance, pri čemu su »zavisne« varijable bile: zadovoljstvo životom, egzistencijalna kriza, manifestna agresivnost i autonomija (prilagodljivosti).

Kako bi se odgovorilo na treći problem i utvrdio stupanj povezanosti između kvalitete odnosa s roditeljima s jedne, te varijabli psihičke prilagodbe srednjoškola s druge strane, provedena je kanonička korelacijska analiza. Ova analiza omogućuje odgovor na upit koliko je kvaliteta odnosa kćeri i sinova s roditeljima povezana s faktorima njihove psihičke prilagodbe.

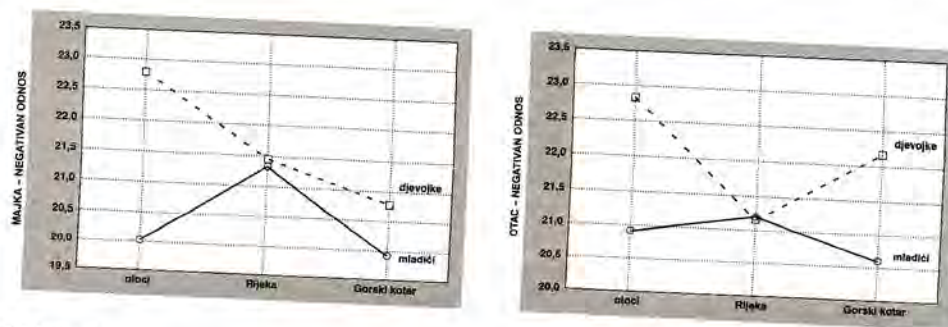
#### 3.1. Odnosi s roditeljima

##### 3.1.1. Percepcija negativnog odnosa s roditeljima

Negativan odnos s roditeljem i negativan odnos roditelja prema djetetu mjereno je ljestvicom prikazanom u Prilogu A. Negativan odnos čini devet oblika ponašanja koji ukazuju na uzajamno nerazumijevanje, te neprihvatanje i negiranje djeteta od strane roditelja. Aritmetičke sredine rezultata u pojedinim podgrupama prikazane su na grafikonu 1. Lijevo su prikazane vrijednosti procjene negativnih odnosa s majkom, a desno s ocem.

##### 3.1.1.1. Negativni odnosi s majkom

Analiza varijance pokazala je značajan *glavni efekt* spola, tj. djevojke i mladići statistički se značajno razlikuju u percepciji negativnog odnosa s majkom ( $F/1,2009/ = 6,15; p = 0,013$ ). Djevojke – razvidno je iz grafikona 1. lijevo – češće od mladića dolaze u sukobe sa svojim majkama, one češće imaju osjećaj da ih majke ne razumiju, da stalno prigovaraju njihovim postupcima, da nisu zadovoljne s njima.



Grafikon 1.

Usporedni prikaz percipiranog negativnog odnosa adolescenata s majkom i ocem

vim ponašanjem, da im brane neke stvari koje su dopuštene njihovim vršnjakinjama, te da viču na njih, da su ih tjelesno i nepravедno kažnjavale. Utjecaj pripadnosti ispitanika određenoj socijalnoj sredini nije statistički značajan ( $F/2,2009/ = 1,36; p = 0,26$ ) što znači da srednjoškolci s otoka, te iz Rijeke i Gorskoga kotara ne percipiraju statistički značajno različito negativan odnos s majkom. Međutim, utvrđen je značajan interakcijski efekt ( $F/2,2009/ = 4,30; p = 0,013$ ), a on upućuje da između djevojaka i mladića postoje značajne nelinearne razlike u percepciji negativnog odnosa s obzirom na subregionalnu pripadnost kao intervenirajuću varijablu. Konkretno, odnosi djevojaka s otoka s vlastitim majkama, po ovim su pokazateljima, značajno lošiji nego odnosi s majkama njihovih vršnjakinja i vršnjaka iz grada Rijeke i Gorskog kotara. Za razliku od svojih sumještanki, mladići s otoka nemaju negativniji odnos s majkama od svojih vršnjaka iz Rijeke i Gorskog kotara.

### 3.1.1.2. Negativni odnosi s ocem

Sličan trend ustanovljen je i u analizi percipiranih negativnih odnosa s ocem (grafikon 1. desno): nešto više djevojaka nego mladića, u prosjeku, percipira da su izložene negativnom odnosu oca ( $F/1,1933/ = 5,15; p = 0,023$ ). Iako glavni efekt mjesta prebivališta nije statistički značajan niti u slučaju percepcije negativnih odnosa s ocem ( $F/2,1933/ = 1,16; p = 0,31$ ), interakcijski efekt je vrlo blizu prihvaćenoj razini statističke značajnosti ( $F/2,1933/ = 2,81; p = 0,06$ ) i upućuje da djevojke u manjim sredinama, na otocima i u Gorskom kotaru, imaju negativniji odnos s očevima od urbanih djevojaka (u gradu Rijeci).

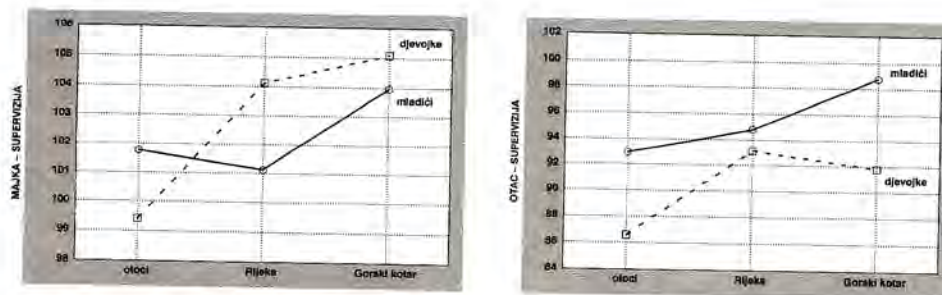
Prikazani rezultati kazuju da djevojke i mladići u gradu ne percipiraju da su različito izloženi negativnim odnosima majke i oca – razlika nije statistički značajna. To se, međutim, ne odnosi na njihove vršnjake i vršnjakinje u manjim sredinama, posebice se ne odnosi na otočane. Po ovim rezultatima u najnepovoljnijem su položaju djevojke na otocima. Statistički parametri potvrđuju značajno višu razinu

njihove izloženosti negativnim odnosima roditelja, odnosno da se roditelji prema njima značajno učestalije negativno odnose.

### 3.1.2. Percepcija pozitivnog odnosa s roditeljima (roditelj – brižan voditelj, mentor)

Roditeljska zainteresiranost i uloga voditelja mjerena je ljestvicom koja je također prikazana u Prilogu A. Ljestvica obuhvaća 24 oblika ponašanja koji izražavaju roditeljsku brigu, zainteresiranost roditelja, emocionalnu toplinu roditelja, dostupnost, podršku, iskrenost, pouzdanost, empatiju i neautoritarnu kontrolu djeteta. Ovi su oblici ponašanja nužni preduvjeti kvalitetne komunikacije među ljudima uopće. Po Rogersovoj teoriji ličnosti (1959.) *ovi uvjeti moraju biti ispunjeni* da bi dijete razvilo bezuvjetno samoprihvatanje koje je potrebno za razvoj zdravoga samopojmanja i optimalan psihički razvoj. Nedostatak uloge roditelja kao brižnog i neautoritarnog voditelja (tzv. supervizora, odnosno tzv. roditeljske supervizije), kako možemo ukratko nazvati ovaj sklop roditeljskog ponašanja, prema brojnim istraživanjima na ovaj ili na onaj način rezultira problemima u psihičkoj prilagodbi djeteta.

Aritmetičke sredine rezultata pojedinih podgrupa prikazane su grafikonom 2. Lijevo su prikazane vrijednosti procjene odnosa majke, a desno vrijednosti procjene odnosa oca.



Grafikon 2.

Usporedni prikaz percipiranog pozitivnog odnosa roditelja s adolescentima

Dobiveni rezultati upućuju na statistički značajne razlike između adolescenata muškog i ženskog spola te iz različitih socijalnih sredina u percipiranom stupnju brižnoga nenametajućeg voditeljstva i nadzora (supervizije) od majke i od oca.

#### 3.1.2.1. Pozitivan odnos majke (majka – brižna voditeljica)

Analiza odnosa majke kao brižne nenametajuće voditeljice spram djece pokazuje da razlike među spolovima nisu značajne ( $F/1,1877/ = 0,24; p = 0,62$ ). To znači



da je pozitivan odnos majke prema kćerima i sinovima podjednako kvalitetan (grafikon 2. lijevo). Ustanovljen je, međutim, statistički značajan efekt subregionalne pripadnosti ( $F/2,1877/ = 2,97$ ;  $p = 0,051$ ), tj. kvaliteta pozitivnoga odnosa majke prema adolescentima značajno je različita u tri ispitivane sredine. Najnižu razinu emocionalne podrške i topline majke u prosjeku pružaju adolescentima na otocima, koji procjenjuju da im majke pružaju najmanje. Statistički je značajan i interakcijski efekt spola i subregionalne pripadnosti ( $F/1,1877/ = 3,13$ ;  $p = 0,043$ ). Ova interakcija ukazuje na nelinearne odnose spola i domicilne sredine (subregionalne pripadnosti). Djevojke na otocima percipiraju da je pozitivan odnos njihovih majki najniže razine, a najvišu razinu uloge brižne nenametajuće voditeljice od svojih su majki doživjele djevojke i mladići u Gorskom kotaru. Za razliku od djevojaka u drugim sredinama, *odnos otočnih djevojaka s majkama je čak lošiji od odnosa s majkama njihovih muških vršnjaka s otoka*. Uobičajeno je, naime, da kćeri imaju prisnije odnose s majkama, a sinovi s očevima. Na sjevernojadranskim otocima to, međutim, nije slučaj, već, po ovim rezultatima, majke emocionalno jače štite sinove.

### 3.1.2.2. Pozitivan odnos oca (otac - brižan voditelj)

Analiza pozitivnog odnosa oca pokazuje da sinovi imaju bolje odnose sa svojim očevima nego kćeri (grafikon 2. desno). Na tu mogućnost ukazuje značajan efekt varijable spol na percepciju uloge oca kao brižnog i neautoritarnog voditelja, tzv. supervizora ( $F/1,1792/ = 11,56$ ;  $p < 0,0001$ ). Očevi pružaju kvalitetniju emocionalnu podršku sinovima nego kćerkama. Ovdje se također značajnim pokazuje i efekt subregionalne pripadnosti ( $F/2,1792/ = 5,60$ ;  $p = 0,004$ ). Očevi, u prosjeku, najnižu razinu emocionalne topline i podrške pružaju adolescentima na otocima, a to se posebice odnosi na djevojke. Interakcija efekata spola i subregionalne pripadnosti za varijablu otac - brižan i neautoritaran voditelj nije značajna ( $F/2,1792/ = 2,33$ ;  $p = 0,10$ ).

Iz grafikona je razvidno da roditelji na otocima pružaju kćerima najmanje emocionalne topline i podrške, tj. da je pozitivan roditeljski odnos prema kćerima na otocima najniže razine. Ovaj se nalaz može interpretirati latencijom tradicionalnog patrijarhalnog odgoja i odnosa spram ženske djece, iako pri tom valja uzeti u obzir posebnosti ruralnih zajednica i (sub)kultura na pojedinim otocima i u pojedinim mjestima (primjerice, u Vrbniku na otoku Krku). U svakom slučaju, obitelji na hrvatskim otocima uglavnom su uvijek egzistencijalnu sigurnost prvo osiguravale sinovima, počam od prava naslijeđivanja do poklanjanja pozornosti odgoju budućeg gospodara, što je uključivalo poticanje samosvijesti i autonomije. Žena je, unatoč tzv. »kultu majke«, polaganjem prava na miraz te dijeljenjem posjeda nakon udaje ugrožavala takvu zajednicu (biološku i proširenu obitelj odnosno kućnu zadrugu, ali u nekom smislu čak i seosku zajednicu čiju je socijalnu i ekonomsku organizaciju činila bratovština). Žena je zbog toga i kao kćerka bila »dru-ga«, pa čak i kada je - jer »muške glave« u kućnoj zadruzi nije bilo - mogla zajedno s drugim »bratimima« sjediti u vijeću bratovštine. Ni u tom slučaju se nije

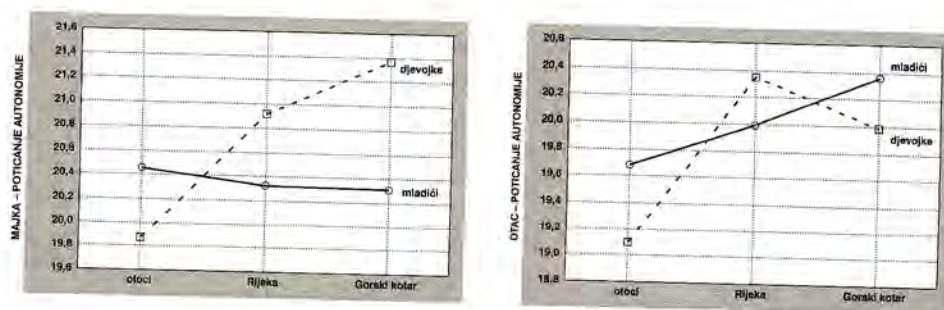
»računala u kvorum«. Naime, iako su kućne zadruge na hrvatskim otocima imale izrazite posebnosti, koje nisu istražene nego tek iznimno prikazane (Barbarić-Krešić, 1992.; Županov, 2001.), zbog načina obnove otočne populacije priljevom svježe krvi s kopna patrijarhalni je model funkcionirao.

Taj je patrijarhalni model, koji je očito bio svojevrsna kombinacija autonomnih crta i s kopna prenešenih elemenata, mogao funkcionirati samo pod uvjetom da je njegov »najmanji zajednički nazivnik« činila otočna (sub)kultura i otočnost kao varijetet društvenosti. U tom patrijarhalnom obiteljskom sustavu socijalizacije pojedinac je »podređen« pripadnosti obitelji i domaćinstvu, institucijama i propisima lokalne zajednice, izložen je stalnoj socijalnoj kontroli, a i u obiteljskim odnosima postoji socijalna distanca. Iskazivanje nježnosti i emocionalne topline nije uobičajeno. Tjelesni kontakt roditelja i djeteta kojim roditelj izražava toplinu i ohrabruje dijete izbjegava se, odvija se samo nužna komunikacija, nema povjeravanja, svi su više-manje zatvoreni u svoj unutarnji svijet. Zato se i uvijek statistički značajno ne razlikuje odnos roditelja prema sinovima i kćerima. Ako je socijalni i kulturni supstrat takvog modela uglavnom, poglavito na sjevernojadranskim otocima, razoren, što je temelj njegove latencije? Čini se da njegov »survive« počiva na slici tzv. posebnosti otoka, koju u svijesti o svom otoku nosi i stalno pothranjuje svaki otočanin. S druge strane, upravo je ta slika omogućila razvoj i život otočana.

### 3.1.3. Roditeljsko poticanje autonomije adolescenata

Faktor roditeljskog poticanja autonomije djece obuhvaća šest procijenjenih oblika ponašanja roditelja kojima oni dopuštaju slobodu djetetu da ono samo autonomno donosi odluke i preuzima odgovornost za svoje postupke (Prilog A). Razvoj autonomije jedan je od najvažnijih zadataka i ciljeva socijalizacije tijekom adolescencije (Turner i sur., 1993.). Autonomija adolescenata koja se manifestira kao nezavisnost od roditelja i sposobnost samoregulacije, ne znači i emocionalno odvajanje od roditelja. Dapače, empirijski je dokazano da autonomija i emocionalna povezanost adolescenata s roditeljima često idu zajedno, te da je autonomija značajna za različite aspekte psihosocijalnog razvoja djece. Ovakav sklop odnosa s roditeljima povoljno utječe na slobodniju i potpuniju eksploraciju vlastitog identiteta, fleksibilnije preuzimanje različitih socijalnih uloga, razvoj jasnije i bolje definirane slike o sebi, pa i bolji školski uspjeh (Steinberg, Elmen i Mounts, 1989.). Istraživanja također pokazuju da su adolescenti koje su roditelji poticali u autonomiji, manje skloni rizičnim oblicima ponašanja, tj. ponašanjima koja ugrožavaju zdravlje, poput neodgovornog seksualnog ponašanja, korištenja štetnih supstanci (duhana, cigareta, droga) ili fizičkih obračuna s drugima (Turner i sur., 1993.).

Aritmetičke sredine rezultata podskupina prikazane su grafikonom 3. Lijevo su prikazane vrijednosti procjene koliko autonomiju potiču majke, a desno koliko potiču očevi.



Grafikon 3.  
Usporedni prikaz poticanja autonomije adolescenata od strane majke i oca

### 3.1.3.1. Poticanje autonomije od strane majke

Na grafikonu 3. lijevo vizualno se razabire da se prosječni rezultati djevojkama i mladića u varijabli poticanje autonomije adolescenata od majke statistički značajno ne razlikuju ( $F/1,2065/ = 1,84; p = 0,17$ ), kao niti prosječni rezultati adolescenata iz triju različitih subregionalnih domicila ( $F/2,2065/ = 2,30; p = 0,10$ ). Statistički je, međutim, značajan interakcijski efekt spola i domicilne pripadnosti ( $F/2,2065/ = 3,59; p = 0,028$ ). Ovaj efekt ukazuje na zanimljivu činjenicu: za razliku od majki u Rijeci i u Gorskom kotaru koje značajno više potiču autonomiju kćerki nego sinova, *uloga je majki na otocima upravo obrnuta*. Na otocima majke više i jače potiču autonomiju sinova, tj. sinove više uvažavaju nego kćeri.

### 3.1.3.2. Poticanje autonomije od strane oca

S obzirom na varijablu spol također nisu dobivene statistički značajne razlike između prosječnih vrijednosti za faktor poticanje autonomije adolescenata od strane oca ( $F/1,1979/ = 0,53; p = 0,46$ ) – grafikon 3. desno. Dakle, očevi u prosjeku podjednako potiču autonomiju i sinova i kćeri. Međutim, ovdje se statistički značajnim javlja glavni efekt subregionalne pripadnosti adolescenata ( $F/2,1979/ = 4,81; p = 0,008$ ). *Najmanje autonomiju svojih potomaka, i kćeri i sinova, potiču očevi na otocima*. No, i ovdje su djevojke u lošijem položaju od svojih vršnjaka mladića, jer očevi na otocima ipak više potiču autonomiju sinova nego kćeri. Naposljetku, interakcijski efekt spola i domicilne subregionalne pripadnosti nije značajan ( $F/2,2065/ = 2,10; p = 0,12$ ).

### 3.1.4. Kvaliteta odnosa s roditeljima – zaključak

Izložene analize rezultata upućuju na zaključak *da je roditeljski tretman kćeri najlošiji na otocima*. Otočne djevojke, u usporedbi s njihovim vršnjacima i vršnjakinjama u drugim sredinama, roditelji najviše negiraju, najmanje im pružaju emo-

cionalnu podršku te najmanje potiču njihovu autonomiju i pravo na samostalno odlučivanje. Osim što je taj odnos sastavnim dijelom tradicionalnog patrijarhalnog stila prakticiranja roditeljske uloge, izvjesno je da ga je moguće i potrebno interpretirati i sa stajališta tzv. otočnog mentaliteta, odnosno socijalne distance kao specifične crte otočnosti. Oskudnost, a ako ne oskudica onda velika ograničenost, gotovo svih resursa (velikim dijelom zbog svedenosti na limitirani otok) plodila je škrtošću u izražavanju emocionalne podrške i u poticanju autonomije ponajprije žene, jer je ona udajom i odlaskom u drugu kuću prijetila smanjivanjem ionako oskudnih resursa gospodarstva. Tu je jednodimenzionalnost nužno korigirati, i to ne samo zbog dijadičnosti obiteljskih odnosa. Naime, unatoč dominantnom mjestu i ulozi muškarca a time i centriranosti na njega, ograničenost koja je na otocima vladala u svemu pa i u ženama, naložila je i skrb (brigu) za svakoga ali ta skrb nije obvezivala na emocionalnu toplinu.

### **3.2. Psihička prilagodba adolescenata**

Psihička je prilagodba u ovom istraživanju definirana sljedećim varijablama: zadovoljstvo životom, autonomija – prilagodljivost, egzistencijalna praznina i manifestna agresivnost.

Razina zadovoljstva životom integrirani je sklop emocionalnih, motivacijskih i kognitivnih stanja o kojima u velikoj mjeri ovisi prilagodba pojedinca svakodnevnim životnim izazovima. Zadovoljstvo životom neposredno je i značajno povezano s višim samopoštovanjem, optimizmom, životnim uspjesima i općenito višom razinom kvalitete života.

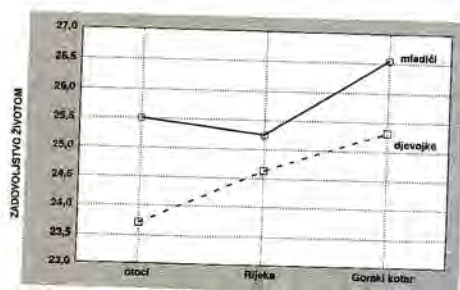
Kao mjera dobro prilagođenog ponašanja korištena je ljestvica autonomije-prilagodljivosti, a sadrži niz poželjnih oblika ponašanja. Manifestna agresivnost i egzistencijalna praznina mjere su tzv. eksternaliziranih i internaliziranih problema s kojima se adolescenti suočavaju. Oblici ponašanja u djetinjstvu, poput neposlušnosti, buntovništva, uništavanja stvari, agresivnosti prema ljudima, antisocijalnog ponašanja ili pretjerane opće aktivnosti, smatraju se nekontroliranim ili eksternaliziranim (manifestnim) ponašanjem (Achenbach i Edellbrock, 1978.). Za razliku od ovakvih načina otvorenog ponašanja, zatvaranje u sebe, depresivnost ili anksiozna stanja drže se pretjerano kontroliranim internaliziranim (unutarnjim) obrascima ponašanja. Razlike u ovim obrascima ponašanja utvrđene su u brojnim istraživanjima (Quay, 1986.). Za ove obrasce ponašanja važno je napomenuti da su oni odraz unutarnjih problema ličnosti. Pri tome se pokazuje da su eksternalizirani problemi stabilniji od internaliziranih i, osim u slučajevima teške inhibicije ili depresije, imaju lošiju prognozu i otporniji su različitim oblicima intervencija (Robins, 1979.).

#### **3.2.1. Zadovoljstvo životom**

Zadovoljstvo životom osnovno je mjerilo kvalitete života i razine psihičke prilagodbe. Ono ovisi o velikom broju različitih čimbenika koji su često vrlo subjek-

ativni. Zadovoljstvo životom adolescenata tijesno je povezano s kvalitetom socijalnih odnosa, emocionalnom i socijalnom podrškom koju im pružaju bitni ljudi, a prije svega roditelji i vršnjaci. Zadovoljstvo životom također je značajno povezano i s razinom stimulacije, zadovoljavanjem potrebe za uzbuđenjima, koja je u izoliranim zajednicama i skupinama manja nego što je u gradskim sredinama. Varijabilna zadovoljstvo životom ovdje je saturirana osjećajem sreće i dubokog zadovoljstva vlastitim životom, stavom da vlastiti život ima svoj smisao i cilj, da je pun zanimljivih stvari, te pozitivnim osjećajem smirenosti.

Kako bi se ispitale razlike u zadovoljstvu životom adolescenata s obzirom na spol i na mjesto prebivališta (domicilnu socijalnu sredinu), provedena je dvosmjerna 2 (spol) x 3 (lokacija, mjesto boravka) analiza varijance. Aritmetičke sredine koje su na ljestvici zadovoljstva životom postigle pojedine podgrupe ispitanika prikazane su grafikonom 4.

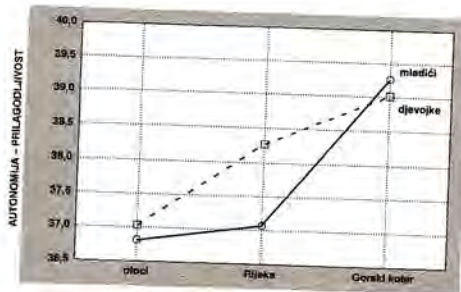


Grafikon 4.  
Prosječne vrijednosti zadovoljstva životom s obzirom na spol i regionalnu pripadnost adolescenata

Dobiveni rezultati upućuju na statistički značajnu razliku u općem zadovoljstvu životom između dječojaka i mladića ( $F/1, 2125/ = 11,12; p < 0,001$ ). Mladići su u prosjeku značajno zadovoljniji životom od dječojaka. No, *adolescenti se statistički značajno razlikuju po zadovoljstvu životom i s obzirom na domicil*, odnosno sociokulturnu sredinu u koju žive ( $F/2,2125/ = 3,19; p = 0,04$ ). Najnižu razinu zadovoljstva u prosjeku iskazuju adolescenti na otocima, dok su vlastitim životom najzadovoljniji mladi u Gorskom kotaru. Interakcijski efekt spola i lokacije/domicila na zadovoljstvo životom nije statistički značajan ( $F/2,2125/ = 1,72; p = 0,18$ ). Međutim, za ovo istraživanje teritorijalno specifičnih obrazaca roditeljstva i njihovog utjecaja na psihički i socijalni razvoj adolescenata, značajan je podatak koji daje Newman-Keuls post-hoc postupak, a prema kojemu *djevojke na otocima iskazuju statistički značajno niže zadovoljstvo životom od svih ostalih analitički izdvojenih podskupina adolescenata*.

### 3.2.2. Autonomija (prilagodljivost)

Autonomija se u adolescenciji obično definira kao samoregulacija, nezavisnost od drugih, preuzimanje odgovornosti za vlastito djelovanje i ponašanje. U ovom se istraživanju shvaća kao mjera socijalne prilagodljivosti, asertivnosti, samodeterminiranosti, osjećaja osobne efikasnosti u rješavanju problema, otvorenosti za nova i neobična iskustva, zainteresiranosti za mnoge stvari i sposobnosti brzog oporavka od neugodnih iskustava. Adolescent s visoko razvijenom osobinom ovako definirane osobne autonomije bolje se suočava sa životnim izazovima i generalno se bolje osjeća (korelacija s varijablom zadovoljstva životom iznosi 0,46,  $p < 0,001$ ). Postoji li razlika u autonomiji između mladih otočana i njihovih vršnjaka u drugim krajevima? Aritmetičke sredine rezultata adolescenata na ljestvici autonomije prikazane su grafikonom 5.



Grafikon 5.  
Prosječne vrijednosti na varijabli autonomije  
s obzirom na spol i mjesto boravka adolescenata

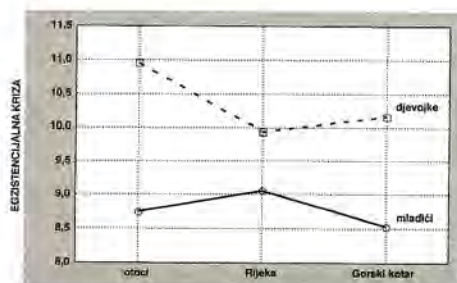
Rezultati dvosmjerne analize varijance pokazuju da se mladići i djevojke statistički značajno ne razlikuju u izraženosti ove osobine ( $F/1,2076/ = 0,90$ ;  $p = 0,34$ ), ali da se po stupnju autonomije statistički značajno razlikuju adolescenti različite subregionalne pripadnosti odnosno domicila ( $F/2,2076/ = 6,79$ ;  $p < 0,001$ ). *Najnižu razinu autonomije iskazuju adolescenti na otocima*, a najvišu njihovi vršnjaci iz Gorskog kotara. Ne postoji značajan interakcijski efekt spola i domicilnog socijalnog okruženja na autonomiju ( $F/2,2076/ = 1,68$ ;  $p = 0,19$ ). Rezultati upućuju na mogućnost da mladi na otocima imaju nižu razinu autonomnog, samoregulatoričnog ponašanja od svojih vršnjaka u drugim krajevima.

### 3.2.3. Egzistencijalna praznina

U burnom periodu adolescencije traganje za smislom života je često i intenzivno izraženo. Osjećaj besmislenosti života pojedinac će imati prije svega ako ne nađe adekvatne sadržaje i objekte koji će ga zaokupiti i kojima će se posvetiti. Po Viktoru Franklu (1984.) traganje za smislom života primarna je motivacijska snaga

čovjeka. Nenalazjenje smisla manifestira se kao osjećaj egzistencijalne praznine (egzistencijalnog vakuuma, egzistencijalne frustracije) i karakterizira ga osjećaj dosade, apatije i ispraznosti, nezadovoljstva samim sobom i svijetom oko sebe. Kako i u kojoj će se mjeri ovakva krizna stanja javljati i kako će se rješavati uvelike ovisi o okolnostima u kojima je pojedinac proveo rano djetinjstvo i mladost. Poticajna socijalna sredina koja zadovoljava emocionalne i socijalne potrebe djeteta u velikoj mjeri može prevenirati krizna stanja koja se javljaju u adolescenciji.

U ovom istraživanju provjereno je razlikuju li se ispitani adolescenti iz tri prostorno-socijalne sredine po izraženosti osjećaja egzistencijalne praznine, odnosno razlikuju li se mladi na otocima od komparabilnih skupina svojih vršnjaka u Rijeci i u Gorskom kotaru po osjećaju besmislenosti života, po osjećaju nepripadanja svijetu u kojemu žive, niskom osjećaju vlastite vrijednosti, uvjerenju da je život jako dosadan i po učestalosti razmišljanja o samoubojstvu. Aritmetičke sredine rezultata koje su na ovoj ljestvici postigli adolescenti muškog i ženskog spola iz triju socijalnih okružja prikazane su grafikonom 6.



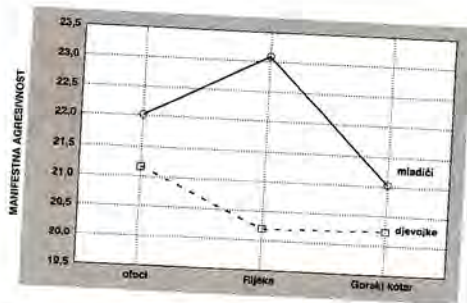
Grafikon 6.

Prosječne vrijednosti osjećaja egzistencijalne praznine s obzirom na spol i regionalnu pripadnost

Ispitani efekti spola i lokacije na osjećaj egzistencijalne praznine upućuju na statistički značajan utjecaj spola ( $F/1,2136/ = 31,42; p < 0,0001$ ), po kojemu djevojke općenito intenzivnije doživljavaju navedena negativna stanja. Glavni efekt životne socijalne sredine adolescenata u prosjeku nije statistički značajan ( $F/2,2136/ = 1,15; p = 0,32$ ), ali značajan interakcijski efekt spola i domicilnoga prostorno-socijalnog okružja upućuje na činjenicu da se mladići i djevojke ipak značajno razlikuju po osjećaju egzistencijalne praznine i s obzirom na različite lokalitete u kojima žive ( $F/2,2136/ = 3,68; p = 0,025$ ). U grafikonu 5. razabire se, a to potvrđuje i Newman-Keulsova post-hoc analiza, da je *osjećaj egzistencijalne praznine najizraženiji kod djevojaka na otocima*. One se statistički značajno razlikuju od svih ostalih analiziranih podskupina ispitanika. To, međutim, nije slučaj i s otočnim mladićima, jer se oni po osjećaju egzistencijalne praznine značajno ne razlikuju od komparabilnih skupina svojih vršnjaka u Rijeci i u Gorskom kotaru.

### 3.2.4. Manifestna agresivnost

Posebno je zanimljivo bilo provjeriti u kojoj je mjeri izražena i kako je u populaciji adolescenata distribuirana manifestna agresivnost kao mjera eksternalizacije (vanjskog izražavanja) problema mladih. U ovom istraživanju manifestna je agresivnost definirana skupom tvrdnji koji uključuje vrijeđanje i fizičko obračunavanje s drugim ljudima, psovanje i vikanje na javnim mjestima, uništavanje stvari, sukobljavanje s vršnjacima i nastavnicima, krađe i »žicanje« novca. Aritmetičke sredine rezultata ispitanika na ovoj ljestvici prikazane su grafikonom 7.



Grafikon 7.  
Prosječne vrijednosti manifestne agresivnosti adolescenata različitog spola i subregionalne pripadnosti

Iz rezultata analize varijance može se zaključiti da se djevojke i mladići statistički značajno razlikuju u izražavanju agresivnog ponašanja. Mladići postižu više rezultate na ljestvici manifestne agresivnosti ( $F/1, 2035/ = 9,42; p = 0,002$ ). Analiza ne ukazuje na značajne razlike u prosječnim rezultatima adolescenata iz različitih prostorno-socijalnih sredina ( $F/2, 2035/ = 1,40; p = 0,25$ ), ali značajan interakcijski efekt svjedoči o različitom ponašanju djevojaka i mladića s obzirom na mjesto boravka ( $F/2, 2035/ = 3,58; p = 0,028$ ). Mladići u gradu Rijeci izrazito su agresivniji od mladića na otocima i u Gorskom kotaru. Zanimljiv je, međutim, podatak da su djevojke na otocima agresivnije i od djevojaka u gradu Rijeci i od djevojaka u Gorskom kotaru, te da su na ljestvici manifestne agresivnosti postigle prosječne rezultate mladića u Gorskom kotaru.

### 3.2.5. Psihička prilagodba adolescenata – zaključak

Izložene analize rezultata upućuju na zaključak da adolescenti na otocima, a posebice djevojke, iskazuju više problema psihičke prilagodbe od svojih vršnjaka u gradu Rijeci i Gorskom kotaru. Oni su nezadovoljniji svojim životom i ne osjećaju se toliko dobro kao njihovi vršnjaci u Rijeci i u Gorskom kotaru. Istodobno djevojke izrazito češće doživljavaju stanja egzistencijalne praznine, osjećaju kako njihov život nema smisla, kako je dosadan, uz što se vezuju i suicidalne pomisli.



Mladi na otocima ne razlikuju se u prosjeku po manifestnoj agresivnosti od svojih vršnjaka u drugim krajevima, no indikativna je viša razina agresivnosti djevojaka na otocima spram razine agresivnosti njihovih vršnjakinja. Kod otočnih se djevojaka, dakle, može govoriti o burnijem izmjenjivanju negativnih emocionalnih stanja, o depresivnosti i agresivnosti, što je vjerojatno posljedica njihovog općenito izraženog nezadovoljstva s gotovo svim dimenzijama vlastite životne situacije. Razina autonomnog ponašanja, dobre prilagodljivosti, otvorenosti za iskustva i slično (vidjeti sadržaj ljestvice autonomije) također je niža kod mladih na otocima. Oni iskazuju manje asertivnosti i manje su kompetentni za prilagodavanje životnim problemima od svojih vršnjaka u gradu Rijeci i u Gorskom kotaru.

Na temelju ovih podataka moglo bi se konstatirati da mladi otočani, a osobito djevojke, predstavljaju specifičnu rizičnu skupinu u populaciji mladih u Primorsko-goranskoj županiji.

Moguće interpretacije ovih nalaza zasigurno su povezane sa specifičnostima života na otocima i mogućim pritiscima ograničavajućeg mentaliteta malih tradicionalnih sredina. To može na mlade otočane, u današnje vrijeme otvorenih komunikacija posebno frustrirajuće djelovati, jer oni ne mogu biti dio svijeta koji nudi drugačiji sustav vrijednosti, uzbuđenje i spektakle od njihovih malih otočnih sredina. Međutim, na svoj način iznenađuju rezultati po kojima adolescenti u Gorskom kotaru, koji također žive u malim, relativno izoliranim zajednicama, izražavaju značajno višu razinu zadovoljstva životom, značajno manje opterećenje osjećajem egzistencijalne krize i izrazito višu razinu osobne autonomije i prilagodljivosti.

### ***3.3. Odnos percipirane kvalitete odnosa s majkom i ocem i varijabli psihičke prilagodbe***

Polazeći od dobro istraženih činjenica o važnosti kvalitete odnosa s roditeljima za psihičku prilagodbu djece i adolescenata, u nastavku rada provjerili smo odnos između percipirane kvalitete odnosa s roditeljima i aspekata psihičke prilagodbe u poduzorcima ispitanika. U tu je svrhu provedena kanonička korelacijska analiza koja se koristi za mjerenje odnosa između dvaju setova varijabli. Prvi set činile su varijable odnosa s majkom i s ocem (negativan odnos, brižno i neautoritarno voditeljstvo, poticanje autonomije), a drugi set četiri varijable psihičke prilagodbe (zadovoljstvo životom, autonomija – prilagodljivost, egzistencijalna kriza, i manifestna agresivnost). Ovi su koeficijenti izračunati za sva tri poduzorka, jer se željelo utvrditi postoje li razlike u značenju kvalitete roditeljskih odnosa za psihičku prilagodbu u različitim sredinama. Rezultati ovih analiza prikazani su u tablici 1.

Sva tri koeficijenta kanoničke korelacije statistički su značajna, što svjedoči o značajnoj povezanosti odnosa s roditeljima i psihičke prilagodbe adolescenata. Postotak zajedničke varijance koju dijele ova dva seta varijabli varira od 29,7% u gradu Rijeci do 37,7% u Gorskom kotaru. Na otocima postotak zajedničke varijance iznosi 29,7%. Ovi podaci ukazuju na mogućnost da su mladi u gradu manje

pod utjecajem roditelja od njihovih vršnjaka u manjim sredinama. Oni su možda više pod utjecajem nekih drugih čimbenika, poput vršnjaka, medija, škole i sl.

Tablica 1.

Rezultati kanoničkih korelacijskih analiza u poduzorcima adolescenata

	N	R	R <sup>2</sup>	$\chi^2$ (df=24)	p
Otoci	213	0,568	0,324	102,16	< 0,0001
Rijeka	1.108	0,545	0,297	508,46	< 0,0001
Gorski kotar	101	0,614	0,377	71,64	< 0,0001
Cijeli uzorak	1.422	0,549	0,301	642,15	< 0,0001

Koeficijent kanoničke korelacije izračunat na cijelom uzorku iznosi  $R = 0,549$  i statistički je značajan. U prosjeku u uzorku postoji 30,13% zajedničke varijance kojom se mogu objašnjavati odnosi između ova dva seta varijabli. Taj prilično visok postotak svjedoči o velikom značenju koje kvaliteta odnosa s roditeljima ima za psihičku prilagodbu adolescenata.

U tablici 2. prikazana su dva značajna kanonička korijena (faktora) koji upućuju na bitne značajke odnosa između dva seta varijabli.

Tablica 2.

Kanonička analiza kvalitete odnosa s roditeljima i psihičke prilagodbe adolescenata

Varijable	Standardizirani kanonički koeficijenti	
	1. korijen	2. korijen
<i>Odnosi s roditeljima</i>		
Majka - negativan odnos	-,73	-,17
Otac - negativan odnos	-,77	-,30
Majka - brižna voditeljica	,72	-,37
Otac - brižan voditelj	,78	-,15
Majka - poticanje autonomije	,50	-,62
Otac - poticanje autonomije	,58	-,66
<i>Psihička prilagodba</i>		
Zadovoljstvo životom	,81	-,31
Autonomija - prilagodljivost	,38	-,88
Egzistencijalna praznina	-,80	-,17
Manifestna agresivnost	-,63	-,38

Iz saturacija u tablici 2. može se zaključiti da postoje specifični odnosi između pojedinih varijabli u oba seta. Prvi kanonički korijen upućuje na zaključak da je zadovoljstvo životom adolescenata u najvećoj mjeri pozitivno povezano s varijablama roditeljske brižne skrbi i neautoritarnog voditeljstva, a negativno povezano

s negativnim roditeljskim odnosom. Podrška roditelja, uzajamno povjerenje i briga, bitna su komponenta zadovoljstva životom adolescenata. Nedostatak takvog odnosa rizičan je faktor za psihički i socijalni razvoj adolescenata.

Egzistencijalna praznina i manifestna agresivnost također su značajno povezane s prvim kanoničkim korijenom, koji je najviše saturiran roditeljskom skrbi i neautoritarnim vodioštvom te negativnim odnosom roditelja. Iz predznaka otisnutih koeficijenata vidi se da su ove dvije varijable pozitivno povezane s negativnim odnosom roditelja, a negativno s roditeljskom skrbi i neautoritarnim vodioštvom. Što adolescent doživljava više negiranja i neprihvatanja od roditelja to je veća šansa da će češće i intenzivnije internalizirati ili eksternalizirati (manifestirati) svoje probleme, da će biti nezadovoljniji životom. Istodobno dobra (kvalitetna) roditeljska podrška pokazuje se bitnim protektivnim faktorom za optimalan psihički i socijalni razvoj djeteta.

Drugi kanonički korijen najviše je saturiran varijablama roditeljskog poticanja autonomije vlastite djece i stvarne autonomije – prilagodljivosti adolescenta. Što roditelji više potiču autonomiju adolescenta, to je veća šansa da će adolescent razvijati zdrav odnos prema sebi i svijetu, preuzimati odgovornost za vlastito ponašanje i biti otvoreniji za suočavanje sa životnim izazovima.

Ovi su rezultati u skladu s brojnim istraživanjima koja pokazuju da kombinacija brižnoga i nenametajućeg roditeljskog vodioštva (tzv. supervizije), koja znači emocionalnu toplinu, brigu i podršku, pojačana s poticanjem autonomije djeteta jest smjer koji u značajnoj mjeri pomaže dobroj prilagodbi i životnom zadovoljstvu u adolescenciji.

#### **4. Rasprava i zaključak**

Iako odvojeno testiranje efekata varijabli spol i domicilno socijalno okruženje adolescenata na njihove percepcije kvalitete roditeljskoga negativnog i pozitivnog odnosa te roditeljskoga poticanja autonomije, nije uvijek dalo statistički značajne parametre, ono je u pravilu pokazalo statistički značajan intervenirajući efekt spola i socijalne sredine. Dobiveni se nalazi mogu sažeti u nekoliko točaka.

1. Odnose sa svojim roditeljima adolescenti na sjevernojadranskim otocima uglavnom percipiraju lošijima od adolescenata u gradu Rijeci i u Gorskom kotaru. Najlošiji odnos s majkama imaju made otočanke, a negativniji odnos s očevima od gradskih djevojaka imaju made otočanke i Goranke. Znakovito je da adolescenti različitoga spola u Rijeci slično percipiraju negativan roditeljski odnos. S druge strane, dobivene su statistički značajne razlike između procjena pozitivnoga roditeljskog odnosa za varijablu spol i za varijablu domicilna socijalna sredina. Majke najnižu razinu emocionalne topline i podrške pružaju kćerima i sinovima na otocima, a najvišu razinu u Gorskom kotaru, ali se na otocima majke prema kćerima odnose lošije nego prema sinovima. Očevi općenito pružaju kvalitetniju emocio-

nalnu podršku sinovima nego kćerima, ali očevo-otočani pružaju najnižu razinu podrške. Sve u svemu, roditeljski je odnos prema kćerima najlošiji na otocima.

2. Majke u Rijeci i Gorskom kotaru više potiču autonomiju kćeri nego sinova, a na otocima obrnuto – više i jače potiču autonomiju sinova. Autonomiju sinova i kćeri statistički značajno manje potiču očevo na otocima, ali opet autonomiju kćeri potiču znatno manje.

3. Utvrđena je nejednaka sposobnost psihičke prilagodbe adolescenata iz različitih domicilnih subregionalnih sredina. Ponajprije, mladići su općenito zadovoljniji životom od djevojaka (zadovoljstvo životom drži se osnovnim mjerilom kvalitete života i razine psihičke prilagodbe!), najnezadovoljniji su svojim životom adolescenti na otocima a najzadovoljniji u Gorskom kotaru, s tim što su najniži stupanj zadovoljstva izrazile mlade otočanke. Drugo, u dimenzijama autonomije ličnosti mladići i djevojke se značajno ne razlikuju, ali adolescenti na otocima iskazuju najnižu a adolescenti u Gorskom kotaru najvišu razinu autonomije. Treće, djevojke općenito intenzivnije od mladića doživljavaju egzistencijalnu prazninu, ispraznost (besmislenost i promašenost) vlastitoga života, ali dok se adolescenti na otocima u prosjeku ne razlikuju od svojih vršnjaka u velikome gradu i u Gorskom kotaru mlade otočanke imaju najintenzivniji doživljaj egzistencijalne praznine. Četvrto, mladići su značajno agresivniji od djevojaka, a najagresivniji su mladići u Rijeci te djevojke na otocima. Ukratko, najviše problema psihičke prilagodbe imaju adolescenti na otocima, a posebice djevojke koje su nezadovoljne gotovo sa svim dimenzijama vlastitoga života, kod kojih se izmjenjuju negativna emocionalna stanja i koje depresivnost i agresivnost čine manje prilagodljivim životnim izazovima od vršnjaka i vršnjakinja u Rijeci i Gorskom kotaru. Za razliku od svih ostalih, mladi Gorani su značajno zadovoljniji svojim životom, značajno manje opterećeni osjećajem životne praznine i krize i pokazuju izrazito višu razinu osobne autonomije i prilagodljivosti.

4. Kanoničkom korelacijskom analizom potvrđeni su nalazi prethodnih istraživanja: dobivena je statistički značajna povezanost odnosa s roditeljima i psihičke prilagodbe adolescenata u sve tri sredine i time posvjedočena vrlo velika važnost kvalitete odnosa roditelja s djecom za sposobnost i uspješnost psihičke i socijalne prilagodbe djece životnim izazovima. Izgleda jedino da je utjecaj roditelja nešto manji u velikom gradu, jer ga dijele s drugim – razmjerno brojnim – čimbenicima.

5. Temeljem ovih nalaza može se zaključiti: (a) odnosi roditelja prema kćerima i sinovima adolescentima na sjevernojadranskim otocima, u gradu Rijeci i u Gorskom kotaru toliko se razlikuju – što ponajbolje potvrđuju rezultati dobiveni u svim dimenzijama psihičke prilagodbe srednjoškolaca – da se može govoriti o različitim stilovima roditeljstva i ulogama roditelja u socijalizaciji vlastitog potomstva; (b) ove stilove roditeljstva karakterizira prvenstveno različit način prakticiranja uloge majke i izmijenjena uloga oca, koja zbog toga »ponovno« postaje važna; (c) ovi stilova roditeljstva i uloga majke i oca značajno utječu na psihički i socijalni razvoj djece što se ogleda u razmjerno jako okrnjenoj sposobnosti pril-

godbe adolescenata s otoka i u najvišoj razini pripremljenosti na životne izazove mladih Gorana.

Analize dopuštaju da se govori o otočnom tradicionalnom (destruiranom patrijarhalnom) stilu, o riječkom urbanom (moderno-paraurbanom), te goranskom predmoderno-modernom stilu roditeljstva. Putem uloge oca i majke u tim se stilovima izražava različita kvaliteta roditeljskog odnosa i različit odnos prema djeci ženskog i muškog spola. Odnos majki i očeva prema kćerima i sinovima na otocima slijedi isti obrazac: iako mladi otočani doživljavaju najnižu razinu kakvoće roditeljskog odnosa, od sinova su bitno zakinutije kćeri – manjeviše sukladno destrukciji tradicionalnog patrijarhalnog modela, s tim što u tzv. civiliziranim uvjetima potrebe poput privatnosti, sigurnosti i identiteta dobivaju prva mjesta u uzročnom spektru ponašanja spram naročitoga tipa otočne socijalne solidarnosti i kontrole. Ponajprije, pod utjecajem industrijalizacije, razvitka turizma, deagrarizacije i urbanizacije, a nakon demografskog i agrarnog, te sloma ruralnih zajednica razoren je i vrijednosni sustav otočana, a što je potencirala tranzicija – prekid turizma tijekom Domovinskog rata, način privatizacije društvene imovine s privrednom stagnacijom itd. Drugo, svi, ili gotovo svi, oblici tradicionalne solidarnosti pokazali su se disfunkcionalnim i nadomješteni su individualističkom uskogrudošću i interesnim odnosima. Opća nesigurnost ogleda se i u roditeljskoj ulozi, jer se mehanizam socijalne integracije i socijalne kontrole razaranjem patrijarhalnih obrazaca izmijenio a pojačana socijalna distanca iz društvene zajednice je prenijeta i u svijet obiteljskih odnosa.

Za razliku od otoka majke u velikom gradu kakav je Rijeka i u Gorskom kotaru tragom emancipacije i u duhu modernizacije posebno podupiru kćeri. Očevi u Rijeci pak »više ne prave razliku između sinova i kćeri«. Iako u obje potonje sredine – što nalaže posebnu raščlambu – susrećemo moderan stil roditeljstva, opća razina roditeljstva i parcijalne analize relacija pojedinih varijabli upućuju da se u modelu roditeljstva kakav se prakticira u Rijeci prelama utjecaj paraurbanizacije, a da u malim (ali novom otvorenim) zajednicama Gorskog kotara još postoje elementi tradicionalnog društva i modela roditeljstva, s tim što su oni uravnoteženiji s novim nego u velikoj urbanoj sredini.

S obzirom na značajke zajednica na sjevernojadranskim otocima, koji su ranije zahvaćeni industrijalizacijom i urbanizacijom, moglo bi se pretpostaviti da se nalazi ovoga istraživanja vrlo vjerojatno mogu generalizirati i na adolescente na ostalim hrvatskim otocima.

## Literatura

1. Achenbach, T. M.; Edelbrock, C. S. (1978.): The classification of child psychopathology: A review and analysis of empirical efforts. – **Psychological Bulletin**, 85 (1978):1275–1301.
2. Barbarić-Krešić, Anamarija (1992.): Zadruga Dujmović (Bulićevi) : grad Hvar. – U: Željko Obad (ur.): **Seljačke obiteljske zadruge : izvorna građa za 19. i 20. stoljeće**, sv. 2. – Zagreb : Otvoreno sveučilište, 9–20.
3. Didier Hache, Jean (ed.) (2000.): Quel statut pour les îles d'Europe? / What Status for Europe's Island's?. – Paris ; Montréal : Editions L'Harmattan, 427 p.
4. Frankl, Viktor (1984.): Man's Search for Meaning. – New York : Simon and Shuster.
5. Malmberg, Torsten (1980.): Human Territoriality : Survey of Behavioural Territories of Man with Preliminary Analysis and Discussion of Meaning. – The Hague ; Paris ; New York.
6. Malmberg, Torsten (1992.): Island Territoriality, Insular Environment as Stress on Territorial Lifestyles. – In: Maj-Lis Follér (ed.): **Environment, Lifestyle, and Health : A Report from the European Workshop on Environment, Lifestyle, and Health, Strömstad in September 1991**. – Stockholm : Forskningsrådsnämnden, 19–25.
7. Meistersheim, Anne (1994.): Territoire et insularité : le cas de la Corse. – Paris : Editions Publisud, 262 p.
8. Moles, Abraham A. (1982.): Nissologie ou science des îles. – **L'espace géographique**, Paris, 11 (1982): 281–289.
9. Robins, L. N. (1979.): Follow-up studies. – In: H. C. Quay and J. S. Werry (eds.): **Psychopathological Disorders of Childhood**. – New York : Wiley, 483–513.
10. Rogers, Carl R. (1959.): A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in the client-centered framework. – In: S. Koch (ed.): **Psychology : A Study of a Science**, Vol. 3. – New York : McGraw-Hill.
11. Quay, H. C. (1986.): Classification. – In: H. C. Quay and J. S. Werry (eds.): **Psychopathological Disorders of Childhood**. – New York : Wiley, 1–34.
12. Turner, R. A.; Irwin, C. E.; Tschann, J. M.; Millstein, S. G. (1993.): Autonomy, Relatedness, and the Initiation of Health Risk Behaviors in Early Adolescence. – **Health Psychology**, 12 (1993): 200–208.
13. Steinberg, L.; Elmen, J. D.; Mounts, N. S. (1989.): Authoritative Parenting, Psychosocial Maturity, and Academic Success among Adolescents. – **Child Development**, 60 (1989): 1424–1436.
14. Županov, Josip (2001.): Tradicionalno društvo i njegova (sub)kultura : Šolta – idealna jedinica ; pristup istraživanju otočnoga tradicionalnog društva. – **Sociologija sela**, Zagreb, 39 (2001) 1–4 (151–154): 169–188.

## Prilog A

### Ljestvica negativnog odnosa s majkom, odnosno s ocem

$\alpha_{\text{majka}} = .83$ ;  $\alpha_{\text{otac}} = .82$

Dolazim s njom/njim u sukobe  
Osjećam da me ne razumije  
Stalno prigovara mojim postupcima  
Brani mi ono što je dozvoljeno mojim vršnjacima  
Viče na mene  
Tukla/tukao me je  
Kažnjava me i kad nisam ništa loše učinio/la  
Nije zadovoljna/an ni s čim što napravim  
Uzrujava me, nervira me

### Ljestvica supervizijskog odnosa oca (ljestvica je identičnog sadržaja za majku samo što je u ženskom rodu)

$\alpha_{\text{majka}} = .94$ ;  $\alpha_{\text{otac}} = .95$

Daje mi podršku  
Razgovaramo o mojim problemima  
Probleme rješavamo zajednički  
Potiče me kad sam obeshrabren/a  
Otvoreno iskazuje pozitivne emocije i toplinu  
Zna iskazati ono što stvarno osjeća  
Spreman/spreman me je savjetovati i usmjeriti  
Pozorno sluša što govorim  
Ima vremena za mene  
Ima razumijevanja za moje osjećaje  
Kada mi nešto nije jasno to mi zna jednostavno objasniti  
Mogu računati na njenu/njegovu pomoć  
Iskren/a je  
Prati moje školske obveze  
Uz nju/njega se uvijek osjećam zaštićeno  
Pohvali me  
Njezino/njegovo ponašanje mi je uglavnom jasno  
Nastoji svijet promatrati iz moje perspektive  
Primijeti da sam zbog nečega uznemiran/a  
Trudi se da ja zbilja razumijem zbog čega nešto valja a nešto ne  
Zna gdje sam i s kim sam  
Znam na čemu sam s njom/njim  
Imamo nježan tjelesni kontakt  
Poznaje moje prijatelje

### Ljestvica poticanja autonomije od strane majke, odnosno oca.

$\alpha_{\text{majka}} = .81$ ;  $\alpha_{\text{otac}} = .80$

Dopušta mi da imam svoje tajne  
Dopušta mi da sam/a odlučujem  
Dozvoljava mi da imam različito mišljenje od nje/njega  
Podržava me u donošenju vlastitih odluka  
Smatra da na sebe moram preuzimati odgovornost  
Osjećam da me uvažava kao osobu

## Prilog B

### Ljestvica zadovoljstva životom, $\alpha = .83$

Sretna/an sam i zadovoljna/an sa svojim životom  
Život mi donosi puno zadovoljstva  
Ja se dobro osjećam  
Moj život ima smisao i cilj  
Imam osjećaj dubokog zadovoljstva  
Moj život je pun stvari koje me zanimaju  
Osjećam se jako smireno

### Ljestvica manifestne agresivnosti, $\alpha = .$

Namjerno sam fizički napala/o neke osobe  
Vrijedam ljude, govorim im da su glupi i slično  
Psujem i derem se na javnom mjestu  
Sudjelovala/o sam u krađama  
Namjerno uništavam stvari  
Ljudi s kojima se družim su agresivni  
Bila/o sam umiješana u grupne tuče  
Verbalno se sukobljavam s profesorima  
Žicam novac od drugih ljudi  
Sukobljavam se s vršnjacima zbog razlika u mišljenju

### Ljestvica egzistencijalne praznine, $\alpha = .76$

Osjećam kao da moj život nema smisla  
Mislim da uopće ne vrijedim  
Osjećam da ne pripadam svijetu u kojem živim  
Pomišljala/o sam na samoubojstvo  
Život je uglavnom jako dosadan

### Ljestvica autonomije - prilagodljivosti, $\alpha = .77$

Dobro se mogu prilagoditi svakoj situaciji  
Sposobna/an sam rješavati probleme podjednako uspješno kao i većina drugih ljudi  
Uživam u novim i neobičnim situacijama  
Dobro se nosim sa životnim problemima  
Mogu se prilagoditi raznim vrstama ljudi  
Kada me netko ugrozi odlučno branim svoja prava  
Brzo se mogu oporaviti od neugodnih iskustava  
Zanimaju me mnoge stvari  
Volim raditi nove i čudne stvari  
Sam/a odlučujem kako ću se ponašati



**Petar Bezinović and Antun Petak**  
*Institute for Social Research of Zagreb, Zagreb, Croatia*

## **The Sociability, Parenthood and Adaptation of Adolescents on the Croatian North Adriatic Islands**

### **Summary**

This paper is the first attempt to research the islandity in Croatia as the determinant of the quality of parenthood. The paper is relevant for two reasons: the first, psychological researches undoubtedly point at an exceptional importance of the impact the parenting has on the child's psychic and social development: the unacceptance of the child and the lack of warmth and support can cause emotional problems and make the psychic adaptation during the childhood and later on more difficult. The second, among other factors, the parent's relation towards the children depends on the particular type of island social solidarity and control, traditional culture and system of values. The objective of the research was to find out are there differences in the parenthood style in North Adriatic islands, the town of Rijeka and in Gorski kotar region, and if these differences exist, what are their effects on the quality of parent-adolescent relationship, and to find out whether the quality of parenthood and the adolescent's adaptation are connected. The data were collected in 1998 by the method of questionnaire among the proportional sample of middle schools students in Primorsko-goranska county, and for this paper the data gained from 312 middle schools students from the islands of Krk, Rab, Lošinj and Cres, 1676 students from the town of Rijeka and 154 students from Gorski kotar were processed. The quality of parenthood was measured by the scale of evaluation of parents' attitude and of the encouragement of the sons' and daughters' autonomy, while the adolescents' adaptation was measured by the scale of their satisfaction with their lives, the existential emptiness, the manifest aggressiveness and their autonomy. For the first and the second problem a two-way analysis of variance was carried out, and for the third one a canonical correlational analysis was made. The results of the analyses lead to conclusion that parents on the islands give the least emotional warmth, support and autonomy, whilst daughters get the worst treatment (the mothers allow significantly more autonomy to sons), and that the adolescents on the islands, especially the girls, have more problems with psychic adaptation than their coevals in close regions. There is no difference in the manifest aggressiveness between the young islanders and the people of the same age in other regions, but it is indicative that the level of aggressiveness of island girls is rather high. The level of autonomous behaviour and adaptability of young islanders is also lower. The authors came to the following conclusions: (a) young islanders, in particular the girls, make a specific risky group within the young population of Primorsko-goranska county; (b) the differences between the young islanders and the other two groups of adolescents are determined by the quality of parenthood as well, and they point at a particular destroyed traditional (patriarchal) parent's style on the islands.

*Key words:* islandity, adolescents, quality of parenthood, psychic adaptation of adolescents.

*Received on:* 26<sup>th</sup> January 2001

*Accepted on:* 27<sup>th</sup> March 2001

**Petar Bezinović et Antun Petak**  
*Institut de Recherche Sociale à Zagreb, Zagreb, Croatie*

## **La sociabilité, rapports des parents envers les enfants et l'adaptation des adolescents sur les îles de l'Adriatique du Nord**

### **Résumé**

Cette étude est le premier article de recherché sur l'insularité en Croatie en tant que déterminante de la qualité des rapports des parents envers les enfants. C'est important pour deux raisons. Premièrement, les recherches psychologiques indiquent incontestablement l'influence exceptionnellement importante des rapports des parents envers les enfants sur le développement psychique et social de l'enfant: l'inacceptation de l'enfant de la part des parents et le manque de chaleur et de soutien provoquent des problèmes émotionnels et rendent difficile son adaptation psychique dans l'enfance et plus tard. Deuxièmement, outre qu'il dépend d'autres facteurs, le rapport des parents envers les enfants dépend aussi du type particulier de solidarité et de contrôle sociaux de l'île, de la culture traditionnelle et du système des valeurs.

L'objectif était d'étudier s'il existe sur les îles de l'Adriatique du Nord, dans la ville de Rijeka et dans la région du Gorski kotar des particularités dans le style des rapports des parents envers les enfants, et, si elles existent, quels sont leurs effets sur la qualité des rapports entre les parents et les adolescents, puis de déterminer s'il existe un lien entre la qualité des rapports des parents envers les enfants et l'adaptation psychique des adolescents. Les données ont été recueillies en 1998, au moyen d'un questionnaire, sur un échantillon proportionnel d'élèves de toutes les écoles secondaires du comitat de Primorje-Gorski kotar, d'après lequel ont été traitées pour cette étude les données concernant 312 élèves d'écoles secondaires des îles de Krk, de Rab, de Lošinj et de Cres; 1 676 élèves de la ville de Rijeka et 154 du Gorski Kotar. La qualité des rapports des parents envers les enfants a été évaluée au moyen d'échelles d'évaluation des rapports des parents à l'égard des enfants, et de l'encouragement à l'autonomie de leurs filles et de leurs fils, et l'adaptation psychique des adolescents, au moyen d'échelles concernant le sentiment de satisfaction de la vie, de vide existentiel, l'agressivité manifeste et l'autonomie. Pour le premier et le second problème a été réalisée une analyse à double sens de la variance, et, pour le troisième problème, une analyse canonique corrélative. Les résultats mènent à la conclusion que sur les îles les parents manifestent le moins de chaleur affective, apportent le moins de soutien et accordent le moins d'autonomie, lors de quoi le traitement à l'égard des filles est le plus mauvais (les mères accordent beaucoup plus d'autonomie à leurs fils), et que sur les îles les adolescents, tout particulièrement les jeunes filles, ont plus de problèmes d'adaptation psychique que les adolescents du même âge d'autres contrées de régions proches. Leur sentiment de satisfaction de la vie est inférieur et, nettement plus souvent, est ressenti un état de vide existentiel auquel sont liées des idées suicidaires. Le niveau moyen d'agressivité manifeste des jeunes insulaires ne se distingue pas de celui des

jeunes du même âge d'autres régions, mais le niveau plus élevé d'agressivité chez les jeunes filles des îles est significatif. Est aussi moins élevé le niveau de comportement autonome et d'adaptabilité des jeunes insulaires. Les auteurs concluent: (a) les jeunes insulaires, surtout les jeunes filles, représentent un groupe spécifique à risques de la population des jeunes de la région de Primorje-Gorski kotar; (b) les différences entre les jeunes insulaires et les jeunes des deux autres groupes d'adolescents sont aussi déterminées par la qualité des rapports des parents envers les enfants, et elles indiquent un style parental traditionnel en son genre (patriarcal), détruit sur les îles.

*Mots-clés:* insularité, adolescents, qualités des rapports des parents envers les enfants, adaptation psychique des adolescents.

*Reçu:* le 26 janvier 2001

*Accepté:* le 27 mars 2001